

Lausunto

21.11.2025

Asia: VN/1453/2025

Lausuntopyyntö pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Muu taho

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

Ihmisoikeusjärjestö

LAUSUNTO

-

Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

1) Huomioita pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman taustalla olevista vaihtoehtoisista skenaarioista (suunnitelman luku 2)

Skenaariot esittelevät neljä vaihtoehtoista kehityssuuntaa kohti kestäväää ja vähähiilistä yhteiskuntaa. Ulottuvuuksina ovat muutoksen ohjautuminen joko poliittisen sääntelyn tai markkinatoimijoiden kautta sekä nykyisten arvojen jatkuvuus tai merkittävä muutos Suunnitelmaluonnoksen mukaan mikään skenaarioista ei kuitenkaan edusta todennäköistä tulevaisuuden kuvaa. Suunnitelmassa ei oteta kantaa, mikä vaihtoehtoisista skenaarioista tai mitkä toimialakohtaiset etenemisvaihtoehdot olisivat toivottavia.

Esitetyistä skenaarioista ainoastaan Ympäristö edellä (ENV) skenaario perustuu ilmastolain noudattamiselle ja hiilineutraalisuustavoite saavutetaan vuoteen 2035 mennessä. Muut kolme skenaariota eli Suomi edellä (FIN), Markkinat edellä (BIZ) ja Yhteiskunta edellä (PPL) kuvaavat kehitystä, jossa ilmastolain hiilineutraalisuustavoitetta ei saavuteta vuoteen 2035 mennessä, joskin hiilineutraalisuus ja hiilinegatiivisuus on mahdollista saavuttaa pidemmällä aikavälillä.

Nykytoimilla Suomi ei ole saavuttamassa ilmastolain asettamia päästövähennystavoitteita eikä hiilineutraalisuutta vuoteen 2035 mennessä. Lisätoimia tarvitaan erityisesti maankäyttösektorilla. Ympäristö edellä (ENV) skenaario, jossa maankäyttösektorin hiilinielua vahvistetaan mm. metsien

käyttöä muuttamalla, vastaa parhaiten kehityskulkua, joka Suomessa tarvitaan ilmastolain tavoitteiden saavuttamiseksi.

Yhteiskunta edellä (PPL) skenaarion vahvuutena on oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon sekä yksilöiden ja yhteisöjen huomioiminen, joka on tärkeää, mutta skenaariossa ollaan jäämässä jälkeen vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteesta. Amnesty korostaa, että ilmastolain 2035 hiilineutraalisuustavoitteen tulisi ohjata vahvasti Suomen ilmastopolitiikkaa.

Ihmisoikeusnäkökulmasta paras kehityskulku olisi Ympäristö edellä ja Yhteiskunta edellä skenaarioiden yhdistelmä, jossa huomioitaisiin vahvasti oikeudenmukaisuusnäkökulmat ja toteutettaisiin sellaiset lisätoimet maankäyttösektorilla, että ilmastolain tavoite hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä toteutuisi.

Kaikki esitellyt skenaariot edellyttävät poliittista ohjausta ja että ilmastolain tavoitteisiin pyritään johdonmukaisesti sekä teknologian avulla että luonnon hiilinieluja vahvistamalla. Amnesty katsoo, että pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman on osaltaan luotava painetta nykyistä päättäväisempään ja kunnianhimoisempaan ilmastopolitiikkaan ja että ilmastolailla vahvistettujen tavoitteiden, mukaan lukien tavoite hiilineutraalisuudesta vuoteen 2035 mennessä, tulee edelleen ohjata vahvasti Suomen ilmastopolitiikkaa ja ilmastopolitiikan suunnittelua.

2) Huomioita toimialakohtaisista etenemisvaihtoehtoista (suunnitelman luku 3)

Energiajärjestelmä:

Amnesty korostaa, että energiajärjestelmän muutoksen nopeus ja oikeudenmukaisuus tulee varmistaa poliittisella ohjauksella, mm. verotuksen keinoin.

Etenemisvaihtoehtoja, jotka eivät perustu energiankulutuksen kohtuullistamiseen on vaikea nähdä kestävinä. Toisaalta pelkkä toive arvojen ja kulutuskäyttäytymisen muutoksesta ei voi olla lähtökohta kansalliselle pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmalle. Ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan poliittista ohjausta sekä toimivia kannusteita yrityksille ja kansalaisille.

Kansainvälinen tuomioistuin ICJ vahvisti heinäkuussa 2025 antamassaan neuvoa-antavassa lausunnossa, että valtioilla on oikeudellinen velvoite ilmastotoimiin, jotka mahdollistavat päästövähennykset 1,5 asteen polun mukaisesti. Tehokkaat poliittiset toimet päästöjen vähentämiseksi ovat siis valtioiden ihmisoikeusperustainen ja kansainvälisoikeudellinen velvollisuus eikä tätä velvoitetta voi väistää toiveella, että markkinat hoitaisivat asian tai kansalaisten arvot ja kulutuskäyttäytyminen muuttuisivat itsestään

Sopeutumisen tarve pitkän aikavälin ilmastosuunnittelussa:

Ilmastomuutokseen sopeutumisessa tulee kiinnittää huomiota toimien tehokkuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja aitoon ympäristökestävyyteen.

On hyvä, että kansallisen ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman (KISS2030) valmistelussa on kuultu haavoittuvien ryhmien edustajia. Amnesty korostaa, että kuulemisen rinnalla tulisi varmistaa, että haavoittuvien ryhmien edustajilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiseen ilmastomuutoksen sopeutumista koskevassa päätöksenteossa.

Kuten Amnesty toi esiin myös kansallisen ilmastomuutokseen sopeutumisen suunnitelman (KISS2030) valmistelun yhteydessä, osana ilmastomuutokseen sopeutumista Suomen tulisi

varautua ilmastonmuutoksen synnyttämään ja lisäämään siirtolaisuuteen. Esimerkiksi sisäministeriössä, ulkoministeriössä sekä työ- ja elinkeinoministeriössä tulee huomioida ilmastokriisi ihmisten liikkumista lisäävänä tekijänä ja aloittaa systemaattinen valmistelutyö siihen vastaamiseksi Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisesti.

3) Huomioita kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien kehitysnäkymistä (suunnitelman luku 4)

Sähköistyminen on keskeinen menetelmä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Amnesty kuitenkin muistuttaa, että sähköistymiseen liittyy merkittäviä kestävyys- ja oikeudenmukaisuuskysymyksiä, kuten akkuminaalien tuotantoon liittyvät ihmisoikeus- ja ympäristöriskit, jotka tulee ottaa huomioon ilmastopolitiikkaa suunniteltaessa.

Myös sähköntuotantoon liittyy erilaisia ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksia, kuten tuulivoiman ja aurinkoenergian laajamittaisen tuotannon vaatima maankäyttö. Näitä vaikutuksia tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja pyrkien ennaltaehkäisemään kielteiset ihmisoikeus- ja ympäristövaikutukset.

4) Puuttuuko suunnitelmassa kuvattujen kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien joukosta joku keskeinen menetelmä (suunnitelman luku 4)?

Menetelmien yhteydessä ei esitetä varsinaisia poliittisia toimenpiteitä, joten toimien sosiaalisia vaikutuksia, oikeudenmukaisuutta tai perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia ei ole tämän suunnitelman pohjalta mahdollista arvioida. Amnesty korostaa, että oikeudenmukaisuusnäkökohtien ja ihmisoikeusperustaisuuden tulee ohjata myös kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien valintaa ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi tulee integroida osaksi ilmastopolitiikan suunnittelua.

5) Muita huomioita pitkänaikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Amnesty pitää tervetulleena, että saamelaiskäräjien kanssa on käyty neuvotteluita ja saamelaiskäräjien esiin nostamat näkökohdat esitellään suunnitelmaluonnoksessa. Kuten suunnitelmaluonnoksessa todetaan (s.10), saamelaiskäräjien kanssa käytyjen neuvottelujen tavoitteena olevaa yhteisymmärrystä ei ole vielä voitu todeta, koska yksityiskohtaisia kirjauksia ei ole ollut saatavilla. Onkin tärkeää varmistaa, että saamelaiskäräjien esittämät näkökulmat ja ehdotukset sisällytetään myös lopulliseen suunnitelmaan ja suunnitelmalla on saamelaiskäräjien hyväksyntä.

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmalle annettu lausuntoaika (7 - 23.11.2025) oli erittäin lyhyt. Esimerkiksi uudistetun lainvalmistelun kuulemisoppaan mukaan lausuntoajan tulisi olla vähintään 6 viikkoa ja laajoissa hankkeissa suositellaan lausuntoajaksi vähintään 8 viikkoa.

